

Motion till riksdagen

1988/89: Ub233

av Lars Leijonborg m. fl. (fp)

Vuxenutbildningen

Inledning

Med stor sannolikhet kommer vuxenutbildningen att spela en ännu större roll i utbildningsväsendet på 2000-talet än den gör idag. I ett dynamiskt samhälle, som både vill behålla sin position som avancerat industri- och tjänsteland och fördjupa sin demokrati, kommer behovet av system som medger återkommande utbildning, för att inte säga ständigt lärande, att vara växande. Det är ett fascinerande faktum att de ideal och i stor utsträckning också de praktiska lösningar som folkbildningens pionjärer arbetade för, är minst lika relevanta i dagens utbildningsdebatt, som när de först formulerades.

Det är mot denna bakgrund folkpartiet under många år ägnat folkbildnings- och vuxenutbildningsfrågorna omfattande intresse. Vi förvaltar en stor tradition. Många av föregångsmännen och -kvinnorna i studieförbunden och i folkhögskolerörelsen var liberaler och frisinna, liksom många av dem som startade privata utbildningsinstitutioner av olika slag. Åtskilliga av dagens högskolor startades som enskilda utbildningsanstalter. Fortfarande är det så att många människor som är verksamma på detta fält, och då även i den kommunala vuxenutbildningen, har sin politiska hemvist hos folkpartiet.

Mot denna historiska bakgrund är det naturligt att vi de senaste åren har sett som en av våra uppgifter att i vuxenutbildningsdebatten också påminna om den utbildning av vuxna som äger rum inom företag och förvaltning i form av personalutbildning. Det finns all anledning att ha med de insatserna som i volym överstiger den skattefinansierade vuxenutbildningen – exklusive högskolan – i bilden vid diskussioner om utformningen av och prioriteringar inom morgondagens vuxenutbildning.

I ett längre perspektiv skulle vi vilja se bl. a. följande utvecklingstenden- ser förverkligas:

- Effektivare metoder att nå korttidsutbildade och andra grupper med särskilt stora behov av vuxenutbildning.
- Bättre samarbete mellan gymnasieskola och kommunal vuxenutbildning.
- Levande debatt om arbetsfördelningen mellan AMU, högskolan, den kommunala ungdomsskolan, studieförbund, folkhögskolor och personalutbildningen för att åstadkomma ett effektivare resursutnyttjande utan att för den skull en stimulerande tävlan på vissa områden hindras.

– Pedagogisk utveckling i alla delar av vuxenutbildningssystemet.

Inte minst i ett internationellt perspektiv är det viktigt att den svenska vuxenutbildningen fungerar väl. Att kontinuerligt sörja för arbetskraftens kompetensutveckling kommer att vara en mycket viktig konkurrensfaktor i framtidens värld. ● Om vi skall lyckas i den ambitionen krävs både kreativitet och resurser. I folkpartiets budgetalternativ sker i år en större satsning på vuxenutbildning än tidigare. I regeringens budgetförslag finns emellertid vissa anslag, t. ex. bidrag till viss central kursverksamhet riktat till ett antal intresseorganisationer, som vi inte finner särskilt angelägna, varför vårt budgetalternativ på vuxenutbildningsområdet också innehåller vissa besparingar.

Folkbildning för alla

Två viktiga uppgifter för vuxenutbildningen är enligt folkpartiet att ge människor möjlighet att i vuxen ålder kompensera brister i tidigare utbildning samt att erbjuda människor kompetensökning inom sina yrken. Utvecklingen går så snabbt på nästan alla områden, att de flesta människor har behov av fortbildning och vidareutbildning – återkommande.

Det är viktigt, att det fria och frivilliga folkbildningsarbetet inte begränsas till sitt innehåll och sin inriktning. Många människor saknar anknytning till någon folkrörelse. Även för dem skall studiecirkeln studieform vara tillgänglig. Därför måste studieförbunden också slå vakt om den verksamhet som erbjuder allmänheten cirkelstudier och tillgång till andra kulturaktiviteter. Många av de verkligt korttidsutbildade hör just till dem, som inte har kontakt med folkrörelser.

I denna motion föreslår folkpartiet åtgärder, som innebär viss omfördelning av resurser i förhållande till vad regeringen föreslår.

Folkpartiet föreslår att en försöksverksamhet skall genomföras inom komvux, så att några kommuner erbjuds pröva nya vägar för bl. a. uppsökande verksamhet och speciella ekonomiska och pedagogiska insatser.

Folkpartiet föreslår att i grundskolekurserna inom grundvux/komvux åter införs femgradig betygsskala.

Folkpartiet föreslår att 10 000 000 kr. anslås för uppsökande verksamhet på arbetsplatser och i bostadsområden. Det innebär en väsentlig omprioritering i förhållande till regeringens förslag att anslå 60 500 000 kr. enbart för uppsökande verksamhet på arbetsplatser.

Folkpartiet föreslår att bidraget för studiecirklar i glesbygd höjs från 15 kr. till 20 kr. per studietimme.

Folkpartiet föreslår ökad satsning på de s. k. högschablontimmarna dels så att deras andel ökar till ca 70% av antalet studietimmar, dels så att höjning av bidraget enbart sker för högschablontimmarna – och ej för lågschablontimmarna.

Folkpartiet föreslår att kursplanebundna universitetscirklar åter skall få statsbidrag.

Folkpartiet föreslår att undervisningen för invandrare i svenska språket skall kunna göras mer flexibel och anpassad till de studerandes studievana.

Folkpartiet föreslår att 7 000 000 kr. anslås till folkhögskolorna utöver

regeringens förslag. Regeringen vill finansiera bidragen till nytillkomna folkhögskolor genom att övriga folkhögskolor får minskade resurser, vilket folkpartiet anser är en felaktig princip.

Mot. 1988/89
Ub233

Kommunal utbildning för vuxna

Kommunramar

Hittills har en kommun kunnat omfördela de av länskolnämnden fastställda s. k. kommunramarna (med tillgängliga undervisningstimmar för olika utbildningsnivåer) med högst 10% (minskning eller ökning). Denna regel ger enligt skolöverstyrelsen alltför begränsade möjligheter till omfördelning. Regeringen föreslår nu att varje kommun ges rätt att årligen omfördela upp till 300 timmar – även om 10% av en kommunram därmed överskrids.

Folkpartiet föreslår, att kommun ges rätten att under redovisningsåret själv omfördela undervisningstimmar mellan kommunramarna. Den flexibilitet, som därmed uppnås, är till fördel för en kommuns möjlighet att anpassa verksamheten till det aktuella behovet.

Försöksverksamhet

Folkpartiet har tidigare föreslagit, att en försöksverksamhet knuten till komvux skall genomföras i ett antal kommuner, innebärande, att komvux prövar nya vägar för uppsökande verksamhet och riktade ekonomiska och pedagogiska insatser. Syftet skall vara att stimulera korttidsutbildade till sådana studier som motsvarar "normal genomgång" av högstadium/gymnasieskola. Sådan utbildning skall vara kostnadsfri.

Försöksverksamheten bör också innebära rätt för kommun att för vissa komvux-kurser uttaga kursavgifter av de studerande eller deras arbetsgivare. Det kan t. ex. innebära att utbildningen finansieras av de s. k. förnyelsefonderna, om vilka riksdagen beslutade hösten 1984 (prop 1984/85:86).

Förslaget har hittills inte vunnit riksdagens bifall. Vi anser, att en sådan försöksverksamhet nu är mer angelägen än någonsin. Högkonjunkturen har gjort att de som behöver extra stimulans för att studera vid komvux lätt glöms bort, eftersom de nu har relativt lätt att få arbete.

Vi föreslår att försöksverksamheten erbjuds kommunerna och att antalet kommuner som får tillstånd att bedriva försöken fastställs av regeringen sedan intresset för sådan verksamhet inventerats.

Betygssystem inom grundvux/komvux

Riksdagen har beslutat ersätta den femgradiga betygsskalan för grundskolekurser inom grundvux/komvux med betygen "godkänd" och "icke godkänd". Det är ett rättvisekrav för såväl elever i kommunal vuxenutbildning som elever i grundskolan att det tidigare betygssystemet åter införs även inom den kommunala vuxenutbildningen.

Beslutet att avskaffa betygen innebär också att en särskild kvotgrupp

måste införas för de elever som önskar läsa vidare i gymnasieskolan. Den åtgärden behövs inte om tidigare betygssystem återinföres.

Mot. 1988/89
Ub233

De särskilda hänsyn som bör tagas vid intagning av vuxenstuderande i gymnasieskolan kan tillgodoses av intagningsnämnderna under beteckningen "fri kvot".

Riksdagens beslut om betygen innebär risk för att elever som en gång börjat studera i den kommunala vuxenutbildningens grundskolekurser alltid kommer att tillhöra ett "eget" utbildningssystem. Det var knappast meningen, när man ville vidta åtgärder för att överbrygga utbildningsklyftan mellan generationerna.

Studieförbunden

Uppsökande verksamhet

En av de viktigaste uppgifterna för studieförbunden är att erbjuda studier för korttidsutbildade. Genom uppsökande verksamhet i bostadsområden och på arbetsplatser kan man nå människor, som behöver extra stimulans för att komma igång med studier.

De studieförbund som bl. a. genom sina medlemsorganisationer har etablerad kontakt med de flesta arbetsplatser bör ha tillräckliga resurser för att utan extra statsbidrag verka på arbetsplatserna. Folkpartiet anser att visst extra bidrag kan behövas för insatser på arbetsplatser med få medarbetare, men att regeringen föreslår ett alltför stort belopp för denna typ av uppsökande verksamhet.

I bostadsområdena finns de korttidsutbildade, som inte nås av några insatser på arbetsplatser — invandrarkvinnor, arbetslösa, sjukpensionärer m. fl. Även för deras behov av "allmänlig bildning" har bildningsorganisationerna ansvar.

En av de grupper som behöver särskild stimulans för att komma igång med studier är de s. k. funktionella analfabeterna. Studieförbunden bör i sin verksamhet både på arbetsplatser och i bostadsområden göra särskilda insatser för att nå dem med erbjudande om studier.

Regeringen föreslår att 60 500 000 kr. anslås för planering och genomförande av uppsökande verksamhet på arbetsplatser (E5 Vuxenstudiestöd m. m.) medan inga särskilda medel anvisas för uppsökande verksamhet i bostadsområden.

Folkpartiet föreslår, att totalt 10 000 000 kr. anslås för uppsökande verksamhet både på arbetsplatser och i bostadsområden i syfte att nå dem som allra bäst behöver extra stimulans för att påbörja studier.

Tilläggsbidrag inom s. k. fria resursanvändningen

För studiecirklar inom den s. k. fria resursanvändningen föreslår regeringen att tilläggsbidraget höjs från 40 kr. till 43 kr. per timma. Folkpartiet föreslår att tilläggsbidraget även för budgetåret 1989/90 utgår med 40 kr. per timma. Det innebär en besparing på 2 109 000 kr.

Till studiecirkel inom de kommuner som ingår i stödområdena A, B och C enligt bestämmelserna om regionalpolitiskt stöd föreslår regeringen oförändrat tilläggsbidrag med 15 kr. för varje studietimme. Folkpartiet anser, att det är angeläget att underlätta studieverksamhet i glesbygd. Därför föreslår vi att bidraget höjs från 15 kr. till 20 kr. per studietimme. Vi föreslår därför att 3 000 000 kr. anslås för denna höjning.

Schablonbidrag till studiecirkelverksamhet

Skolöverstyrelsen beräknar att det totala antalet studietimmar i studieförbundens regi för budgetåret 1989/90 kommer att uppgå till 10 546 000. Regeringen utgår i sina budgetberäkningar från 1 003 800 studietimmar.

Folkpartiet anser, att SÖ:s prognos bör vara utgångspunkt för beräkning av bidragsbehovet.

Regeringen föreslår att 6 725 500 studietimmar erhåller det högre schablonbidraget (ca 64 % av studietimmarna enligt SÖ:s prognos). Folkpartiet anser, att den ursprungliga fördelningen mellan hög- och lågschablon-timmar – 70 % resp 30 % – bör gälla. Därför föreslår folkpartiet att ca 7 553 000 studietimmar (ca 72 %) erhåller det högre schablonbidraget. Det innebär att folkpartiet föreslår ca 827 500 högschablon-timmar utöver regeringens förslag. Ca 2 993 000 studietimmar beräknas därvid erhålla det lägre schablonbidraget.

Regeringen föreslår att det högre schablonbidraget räknas upp med 4 kr. per studietimme samt att det lägre schablonbidraget höjs med 1 kr. till 30 kr. per studietimme. Folkpartiet stöder förslaget om höjning av det högre schablonbidraget men prioriterar höjning av andelen högschablon-timmar högre än höjning av det lägre schablonbidraget. Därför föreslår vi att hela den av regeringen föreslagna höjningen tillförs det högre schablonbidraget medan det lägre schablonbidraget även för budgetåret 1989/90 erhåller statsbidrag med 29 kr. per studietimme.

Regeringen föreslår att antalet timmar med det högre schablonbidraget försöksvis skall ligga fast under den kommande treårsperioden 1989–1992. Just därför bör SÖ:s prognos för antalet studietimmar vara utgångspunkt.

I propositionen föreslås också att SÖ skall ha möjlighet till omfördelning under treårsperioden, för det fall något studieförbund minskar sin verksamhet med 10 % eller mer. Regeringen föreslår också att SÖ skall bedöma om skäl finns att Svenska idrottsrörelsens studieförbund (SISU) bör få bidrag för fler högschablon-timmar än vad som eljest kan utgå enligt bestämmelserna. Vi anser, att den möjligheten bör gälla även de övriga mindre studieförbunden – KFUK-KFUMs studieförbund, Frikyrkliga studieförbundet, Nykterhetsrörelsens bildningsverksamhet och Sveriges Kyrkliga studieförbund.

För några år sedan beslutade riksdagen att s.k. universitetscirklar, som följer av högskolemyndighet fastställda kursplaner, inte skulle vara statsbidragsberättigade. För människor i mindre orter och i glesbygd var universitetscirklar en utmärkt möjlighet att följa vissa högskolekursers kursplaner. Vi anser, att kursplanebundna universitetscirklar åter bör berättiga till statsbidrag.

Undervisning för invandrare i svenska språket

I de åtgärder som vidtas för att förbereda invandrare för ett normalt liv i det svenska samhället ingår undervisning i svenska språket under minst 500 timmar. Denna undervisning förläggs till i regel 3 timmar per dag under ett års tid. Maximalt får undervisning bedrivas med 20 timmar per vecka. För vissa invandrare kan ett sådant schema säkert vara lämpligt, men många finner denna studieetapp alltför långdragen och påfrestande.

Folkpartiet anser, att större flexibilitet bör finnas när invandrades studier i svenska språket organiseras. Många flyktingar är välutbildade och har stor träning i att snabbt absorbera nya kunskaper. Därför bör möjlighet till koncentrerad Sfi-undervisning finnas så att t. ex. de invandrare som så önskar kan undervisas upp till 30 timmar per vecka.

Folkhögskolan

Folkpartiet anser, att de nytillkomna folkhögskolornas verksamhet inte skall belasta övriga folkhögskolor genom minskning av deras resurser. Därför är vi negativa till regeringens förslag att omfördela bidragsresurserna mellan folkhögskolorna genom att varje folkhögskolas garanterade bidragsveckor minskas med 1%. Folkpartiet föreslår att stödet till folkhögskolorna ökas med ca 10 000 bidragsveckor för 1989/90. Det motsvarar en ökning av statsbidraget med 7 000 000 i förhållande till regeringens förslag.

Bidrag till viss central kursverksamhet

Under anslaget "Bidrag till viss central kursverksamhet" (C7) lämnas bidrag till ett antal intresseorganisationer med kursverksamhet i egen regi i ämnen som samhällskunskap, nationalekonomi, psykologi, svenska, matematik och produktionsteknik. Folkpartiet anser att denna typ av kursverksamhet kan finansieras utan särskilda statsbidrag. Anslaget – 39 778 000 kr. – bör därför utgå ur budgeten.

Hemställen

Med hänvisning till vad som ovan anförts hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kommuns rätt att under redovisningsåret själv omfördela undervisningstimmar mellan de s. k. kommunramarna,
2. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära att en försöks-

verksamhet inleds inom komvux-organisationen i ett antal kommuner innebärande intensifierad uppsökande verksamhet och särskilda ekonomiska och pedagogiska insatser för att stimulera korttidsutbildade till studier samt möjlighet att finansiera uppdragsutbildning med medel från förnyelsefonder liksom möjlighet att avgiftsbelägga vissa komvux-kurser,

3. att riksdagen beslutar att med ändring av sitt tidigare beslut återinföra en femgradig betygsskala för grundskolekurserna inom komvux (grundvux),

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att med utgångspunkt från skolöverstyrelsens prognos om totalt 10 546 000 studietimmar anslå det högre schablonbidraget till 7 553 000 studietimmar,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att höja det högre schablonbidraget med 4 kr. till 103 kr. per studietimme och att bibehålla det lägre schablonbidraget 29 kr. per studietimme,

6. att riksdagen under anslaget C4, Bidrag till studieförbunden m. m., anslår 10 891 000 kr. utöver regeringens förslag att fördelas med 10 000 000 kr. för uppsökande verksamhet och 3 000 000 kr. för utökning av tilläggsbidraget i stödområdena A, B och C, samt för det särskilda tilläggsbidraget för studietimmar inom den fria resursanvändningen anslår 2 109 000 kr. mindre än vad regeringen föreslagit,

7. att riksdagen beslutar att kursplanebundna universitetscirklar skall berättiga till statsbidrag,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om möjlighet till koncentrerad undervisning i svenska språket för invandrare,

9. att riksdagen under anslaget C6, Bidrag till driften av folkhögskolor, anslår 7 000 000 kr., motsvarande 10 000 bidragsveckor, utöver vad regeringen föreslagit,

10. att riksdagen under anslaget C7, Bidrag till viss central kursverksamhet anslår 39 778 000 kr. mindre än vad regeringen har föreslagit och därmed avskaffar detta anslag,

[att riksdagen under anslaget E5, Vuxenstudietöd m. m., anslår 60 500 000 kr. mindre än vad regeringen föreslagit¹].

Stockholm den 20 januari 1989

Lars Leijonborg (fp)

Carl-Johan Wilson (fp)

Barbro Westerholm (fp)

Kenth Skårvik (fp)

Isa Halvarsson (fp)

Karl-Göran Biörsmark (fp)

¹ 1988/89: S1403